

Παρατηρήσαμε ένα παράξενο πράγμα γύρω από τις εξιστορήσεις που αφορούν τη δικτατορία του Μεταξά. Ενώ έχουν γραφτεί διάφορα για την ιδεολογία του καθεστώτος, κάμποσα για τις οργανώσεις νεολαίας και την αστυνομία του και μπόλικο για το αν ο πραγματικός κυρίαρχος του παιχνιδιού ήταν ο βασιλιάς ή ο Μεταξάς, ελάχιστα έχουν γραφτεί για το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η εγκαθίδρυσή του και η λειτουργία του βρίσκονται μόλις τέσσερα χρόνια πριν από έναν πόλεμο.

Η μυθολογία αυτού του πολέμου είναι πασίγνωστη και διδάσκεται από το δημοτικό: το ελληνικό κράτος δεν ήξερε τίποτα για το φόνο - αυτό το κάθαρμα ο Ιταλός πρεσβευτής εμφανίστηκε νύχτα με τελεσίγραφο - οι ανίκανοι του καθεστώτος πιάστηκαν στον ύπνο - η χώρα μπήκε απροετοίμαστη στον πόλεμο - αλλά νίκησε χάρη στον ηρωισμό του Έλληνα φαντάρου - μέχρι να ηττηθεί αδικώς από τις υπέρτερες δυνάμεις του γερμανικού ναζισμού.

Αυτή η μυθολογία κρατικής αφέλειας και λαϊκού ηρωισμού είναι το δίχως άλλο πανίσχυρη. Αλλά απευθύνεται με τη σειρά της σε αφελείς. Γιατί θα έλεγε κανείς, ακόμη και δίχως να ξέρει τίποτα άλλο, πως ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος που ξεσπά μόλις τρία χρόνια μετά την 4η Αυγούστου του 1936 και ο ελληνοϊταλικός πόλεμος που παραμονεύει ένα χρόνο μετά, είναι γεγονότα τόσο καθοριστικά, τόσο τεράστια, που δεν θα μπορούσαν να έχουν ξεφύγει της προσοχής του ελληνικού κράτους και των ιθυνόντων του. Εμείς με λίγα λόγια θα υποστηρίξουμε ότι το ίδιο το καθεστώς Μεταξά, η φασιστική ενοποιητική του φύση, η ολοκληρωτική διαχείριση της οικονομίας και της εργασίας, οι ιδεολογικές του φιλοτιμίες, δεν ήταν παρά η τελική φάση της προετοιμασίας του ελληνικού κράτους για την εμπλοκή του στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σε αυτό το τεύχος και αφού δεν έχουμε το χώρο που είχαμε σε άλλα τεύχη, θα ασχοληθούμε

Σπουδές στο γαλανόμαυρο

φασίστες και παρακρατικοί στην κοιτίδα της δημοκρατίας

Η πορεία προς τον πόλεμο

Μέρος Α: 1934 (ξανά)

με το πόσο εύκολο ήταν να προβλέψει κανείς τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αλλά και πόσο περίπλοκη και πολιτικά φορτισμένη είναι τελικά αυτή η διαδικασία που λέγεται πρόβλεψη -ή καλύτερα πολιτική εκτίμηση. Για να το κάνουμε θα σταθούμε σε ένα ντοκουμέντο που ανακαλύψαμε καθώς ψάχναμε τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν γύρω από το Συνέδριο των φασιστικών οργανώσεων του 1934¹. Το ντοκουμέντο είναι η εισήγηση του Μ. Υδραίου στην 1η Πανελλαδική Συνδιάσκεψη των Εργατών και Αγροτών Ανταποκριτών του Ριζοσπάστη και δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα σε δύο συνέχειες στις 7 και τις 11 Νοεμβρίου του 1934².

1. Τι μάθαιναν οι ανταποκριτές

Η εκτίμηση που παρουσιάζεται στην μπροσουόρα για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα του 1934 είναι μάλλον απλή. Το καθοριστικό χαρακτηριστικό της ελληνικής πολιτικής σκηνής είναι ο άγριος αγώνας μεταξύ "κεφαλαιοκρατίας, στρατηγών και τσιφλικιών" από τη μια και "εργατών, αγροτών και όλου του εργαζόμενου λαού" από την άλλη. Αυτός ο πόλεμος εξελίσσεται για χρόνια και τελευταία πάει καλά για τον "εργαζόμενο λαό". Οι απεργίες εντείνονται, το κόμμα δυναμώνει, οι ξεσηκωμοί των αγροτών πολλαπλασιάζονται.

Εντωμεταξύ, η άλλη μεριά του άγριου αγώνα δεν μπορεί "να κρατηθεί [ενν. στην εξουσία] με τις παλιές "κοινοβουλευτικές" μεθόδους κυριαρχίας", γίνεται όλο και πιο ανίκανη να λύσει και τα πιο στοιχειώδη προβλήματα της χώρας, δεν μπορεί "να αναπτύξει τις παραγωγικές δυνάμεις". Με λίγα λόγια "έχει μπλεχτεί μέσα στις ίδιες τις αντιθέσεις της". Γι' αυτό και δεν έχει παρά μία επιλογή: την "ανοιχτή φασιστική δικτατορία".

Η "ανοιχτή φασιστική δικτατορία" είναι λοιπόν το σχέδιο των άρχουσων τάξεων για το ξεπέρασμα της κρίσης τους στο εσωτερικό. Υπάρχει όμως και το εξωτερικό. Εκεί πια, οι άρχουσες τάξεις της Ελλάδας, ανίκανες "να βρουν τη λύση των προβλημάτων τους μέσα στη χώρα" και "κυνηγώντας ξένα εδάφη", καταφεύγουν "σε καινούριους [υπόκωφη αναφορά στο 1922] εξωτερικούς τυχοδιωκτισμούς, στον πόλεμο, δεμένες στην ουρά της μιας ή της άλλης ιμπεριαλιστικής δύναμης".

Γιατί και παγκοσμίως, η "ένταση των ιμπεριαλιστικών αντιθέσεων" είναι εμφανής και φέρνει τον πόλεμο όλο και κοντύτερα. Στην Αυστρία συγκρούονται τα συμφέροντα Γαλλίας, Γερμανίας και Ιταλίας. Στον Ειρηνικό τα συμφέροντα Αμερικής και Ιαπωνίας, καθώς και Αμερικής και Αγγλίας. Τέλος, η προκλητικότητα "του γαπωνέζικου ιμπεριαλισμού απέναντι στη σοβιετική μας πατρίδα" τυγχάνει ξεχωριστής επισήμανσης. Σε αυτή την επερχόμενη σύγκρουση δεν υπάρχουν καθορισμένα μπλοκ, αντιθέτως "συνεχώς όλοι προετοιμάζονται και συνεχώς κάνουν συνδυασμούς και πασιφιστικά σύμφωνα" που κάθε τόσο "χαλάνε και αντικαθίστανται" από καινούρια καθώς όλοι βρίσκονται σε κατάσταση αναμονής του καλύτερου συσχετισμού δυνάμεων. Ειδικά τα κράτη των Βαλκανίων αφενός "εξαρτιούνται, ποιος λίγος ποιος πολύ από τις μεγάλες δυνάμεις", αφετέρου "είναι ανίκανα να λύσουν τα εσωτερικά τους προβλήματα" και τέλος "καταπιέζουν μια σειρά εθνότητες. Να γιατί ενώ τη μια μέρα κάνουν σύμφωνα, την άλλη αλληλοτρώνονται".

Η δομή της μπροσουόρας

Η μπροσουόρα για την οποία συζητάμε δημοσιεύθηκε σε μορφή "κόψτε και διπλώστε" με τον Ριζοσπάστη στις 7 και 11 Νοεμβρίου του 1934. Τα περιεχόμενα είχαν ως εξής

Τίτλος: Φασισμός, πόλεμος και ενιαίο αντιφασιστικό μέτωπο

1. Ο εκφασισμός του κράτους και ο κίνδυνος φασιστικής δικτατορίας
Ο φασισμός το καταφύγιο της κεφαλαιοκρατίας και των συμμάχων της.
Όλο και πιο ορμητικός ο αγώνας των εργαζόμενων μαζών και η "Δημοκρατία";
Η Σοβιετική Δημοκρατία μοναδική μας διέξοδος
2. Ο κίνδυνος του πολέμου και το καθήκον των εργαζομένων
Οι Έλληνες κεφαλαιοκράτες και τσιφλικάδες στην πρώτη γραμμή των πολεμικών προετοιμασιών
Όλοι σύμφωνοι στην προετοιμασία του αντισοβιετικού πολέμου
Η υπεράσπιση της Σοβιετικής Ένωσης ύψιστο καθήκον των εργαζομένων
3. Η Πάλη για το ενιαίο αντιφασιστικό μέτωπο των εργαζομένων

Την μπροσουόρα μετέτρεψε από τη μορφή "Ριζοσπάστης" στη μορφή ".doc" πληκτρολογώντας ακατάπαυστα ο σύντροφος που είναι γνωστός σε ορισμένους κύκλους σαν "το μεταβαμπίρ". Θεγκς μωστ ντεφ.

Η καλύτερη απόδειξη της προετοιμασίας για πόλεμο είναι οι πολεμικοί εξοπλισμοί του ελληνικού κράτους. Αν μάλιστα "πάρουμε τα πολεμικά κονδύλια που διατέθηκαν την τελευταία δεκαετία, θα δούμε πως 18 δισεκατομμύρια, δηλαδή δύο χρονιαίκοι προϋπολογισμοί ξοδεύτηκαν από την ελληνική κεφαλαιοκρατία για την προετοιμασία του πολέμου". Και αυτά "είναι μόνο τα φανερά".

Με λίγα λόγια, το μέλλον είναι σαφές: "φασιστική δικτατορία" στο εσωτερικό και πόλεμος στο εξωτερικό. Μπροστά σε αυτό το μέλλον, τα καθήκοντα είναι επίσης σαφή. Καταρχήν ενάντια στην επερχόμενη "δικτατορία": αν και ξέρουμε ότι "η σοβιετική δημοκρατία είναι η μοναδική μας διέξοδος", πρέπει "να υπερασπίσουμε τις δημοκρατικές ελευθερίες" γιατί δεν είναι δώρο, αλλά αποτέλεσμα "της πάλης των εργαζομένων". Αυτό πρέπει να γίνει μέσα από ενιαίο αντιφασιστικό μέτωπο, τη συνεργασία με τους ρεφορμιστές και αγροτικούς αρχηγούς, "φτάνει να δεχτούν ειλικρινά ένα μοναδικό όρο: Να σταματήσουν κάθε συνεργασία και υποστήριξη στην κεφαλαιοκρατία".

Έπειτα, ενάντια στον επερχόμενο πόλεμο: "κάθε ανταποκριτής πρέπει να καταγγέλλει σε κάθε του βήμα κι από τις στήλες του τύπου μας την προετοιμασία του πολέμου, να ξεσκεπάσει κάθε πολεμική προσπάθεια" του ελληνικού κράτους. Και τελικά, "όταν οπωσδήποτε κηρυχθεί ιμπεριαλιστικός πόλεμος σε μας πέφτει το καθήκον να τον μετατρέψουμε σε ΕΜΦΥΛΙΟ ΤΑΞΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ της πλειοψηφίας του λαού και του στρατού ενάντια στην κεφαλαιοκρατία "μας" και τους συμμάχους της, που μας σέρνουν στο σφαγείο, και στα ερείπια του καθεστώτος τους να στήσουμε την κόκκινη σημαία του καθεστώτος που δε θα ξέρει φασισμό και καταχτητικούς πολέμους (χειροκροτήματα)". Τελικά "οι στιγμές είναι κρίσιμες και μεγάλες ευθύνες μας βαρύνουν όλους μας. Ο εχθρός επιτίθεται αφρίζοντας από τη λύσσα του. Ας ξεσηκώσουμε και ας οργανώσουμε στον αντιφασιστικό συναγερμό τη μεγάλη στρατιά των εργαζομένων στις πόλεις και τα χωριά και νάμαστε βέβαιοι πως η νίκη είναι δική μας (χειροκροτήματα)".

2. Το εκκρεμές

Για να σταθούμε σε ένα συμβολικό γεγονός, το 1934 ήταν η χρονιά που ο προηγούμενος γενικός γραμματέας του ΚΚΕ αντικαταστάθηκε από τον Νίκο Ζαχαριάδη και οι σταλινικοί εδραίωσαν την κυριαρχία τους. Και θεωρούμε αυτό το ντοκουμέντο σημαντικό, ακριβώς γιατί ολόκληρο διαπνέεται από την αμήχανη τάλαντευση που χαρακτηρίζει τις αλλαγές γραμμής. Από τη μια η εξαρτημένη Ελλάδα και από την άλλη η επιθετική ελληνική κεφαλαιοκρατία που κυνηγάει ξένα εδάφη. Από τη μια το παρασιτικό ελληνικό κεφάλαιο και από την άλλη οι πολεμικοί του εξοπλισμοί. Από τη μια η αυτοδιάθεση των καταπιεσμένων εθνοτήτων που στενάζουν κάτω από τη μπότα του ελληνικού ιμπεριαλισμού και από την άλλη η παραδοχή για το εθνικό πρόσημο της εργατικής τάξης. Από τη μια η αδιαλλαξία απέναντι σε κάθε συνεργάτη της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας, από την άλλη το όλο και μεγαλύτερο βάρος της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης. Και στο βάθος πάντα ο φιλερηνικός αγαθοεργός χαρακτήρας της σοβιετικής μας πατρίδας. Η οποία εντωμεταξύ είχε εμπλακεί στο διακρατικό ανταγωνισμό με όλες τις δυνάμεις. Την εποχή που γράφονταν όλα αυτά, η Σοβιετική Ένωση είχε γίνει δεκτή στην Κοινωνία των Εθνών έπειτα από πρόσκληση της Γαλλίας, ενώ ταυτόχρονα η Γερμανία και η Ιαπωνία είχαν αποχωρήσει. Προφανώς, αυτές οι εξελίξεις ήταν κομμάτι της "ρευσιτότητας" που το ΚΚΕ έβλεπε να χαρακτηρίζει τους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς. Προσέξτε όμως τους προβληματισμούς που γεννιούνταν:

Μερικοί αναγνώστες, θυμάμαι, μας υποβάλλανε την ακόλουθη ερώτηση: -Εσείς λέτε πως πρέπει να χτυπάμε την κεφαλαιοκρατία "ΜΑΣ". Πάει καλά. Η Ελλάδα συμμαχεί με τη Γαλλία κι αυτή με τη Σοβιετική Ένωση. Γίνεται πόλεμος. Χωρίζεται ο κόσμος σε δύο στρατόπεδα: Απ' τη μια μεριά η Γερμανία και οι σύμμαχοί της κι από την άλλη η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία, η Ελλάδα κτλ. Τώρα πώς αφού είμαστε υποχρεωμένοι να υπερασπίσουμε τη Σοβιετική Ένωση θα χτυπήσουμε τη "σύμμαχό" της, την Ελλάδα; [Αλλά το δίλημμα είναι εσφαλμένο γιατί] Η Σοβιετική Ένωση είναι η άκρη αντίθετη του κεφαλαιοκρατικού κόσμου. Ούτε συμμαχίες με ιμπεριαλιστές κάνει, ούτε πόλεμο καταχτητικό σχεδιάζει (...)

Πέρα από το αστέιο του πράγματος, εδώ καταλαβαίνουμε και το βασικό ζήτημα. Η ορθή πρόβλεψη του πολέμου είναι μια επιτυχία μηδαμινή μπρος στη γενική αμηχανία που σκορπίζει στις τάξεις του κόμματος της εργατικής τάξης η εμφανής εμπλοκή της Σοβιετικής Ένωσης στους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Πράγματι, η ιστορία απέδειξε πως η πρόβλεψη της "φασιστικής δικτατορίας" και του παγκοσμίου πολέμου ήταν σωστές. Κι όμως σήμερα δεν τις θυμάται κανείς. Ομοίως και η πολιτική γραμμή που τις συνόδεψε, οι ανησυχίες για τις καταπιεζόμενες εθνότητες, οι προθέσεις μετατροπής του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο και ταξικό, οι καταγγελίες της επιθετικής ελληνικής κεφαλαιοκρατίας και της επερχόμενης σύγκρουσης με τους ανταγωνιστές της, η αηδιασμένη καταγγελία κάθε "συνεργασίας και υποστήριξης στην κεφαλαιοκρατία", σήμερα είναι ένα ξεχασμένο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας που το επικαλούνται οι ακροδεξιοί όποτε θέλουν να θυμίσουν τις "κομμουνιστικές προδοσίες".

Υπάρχει κάποιο δίδαγμα; Πραγματικά δεν γνωρίζουμε. Ας κρατήσουμε όμως την περιήγηση σε αυτή την σχεδόν αρχαία μπροσοūra να μας θυμίζει δύο πράγματα: πρώτον, ότι είναι αδύνατον το ελληνικό κράτος να μη γνώριζε τον επερχόμενο πόλεμο, ήταν αδύνατον να μην προετοιμάζεται για τις απαιτήσεις αυτού του πολέμου, θέμα που σε επόμενες συνέχειες θα μας απασχολήσει περισσότερο. Και δεύτερον, ότι είναι κάτι φορές που ακόμη και το να προβλέψεις το μέλλον δεν είναι αρκετό. Σίγουρα ο Υδραίος, που το όνομά του δεν καταγράφηκε με μεγάλα γράμματα στην ελληνική ιστορία και που το δίχως άλλο εκείνη τη νύχτα δεν έκανε άλλο απ' το να μεταδίδει τη μπουρδουκλωμένη γραμμή του κόμματος, τα κατάφερε μια χαρά. Πόλεμος και φασιστική δικτατορία είπε στους ανταποκριτές του Ριζοσπάστη ότι θα γίνει, πόλεμος και φασιστική δικτατορία έγινε τελικά. Μόνο που, προφανώς, όσον αφορά την ταξική πολιτική ανάλυση οι ορθές εκτιμήσεις διαφέρουν πολύ από τις προβλέψεις των μέντιουμ. Δεν αρκεί να γίνουν μια φορά, όπως δεν αρκεί να αποδειχθούν ορθές. Αντιθέτως, η ορθότητα ή το σφάλμα τους κρίνονται από τη χρησιμότητά τους στην κατάσρωση στρατηγικής, από την πολιτική επιτυχία της στρατηγικής, τέλος από τη συνοχή της θεωρητικής κατασκευής που τις στηρίζει. Με λίγα λόγια, εκτός από τις προβλέψεις, υπάρχει και ο σταλινισμός. Και μαζί η περιφημη παροιμία: "Ακόμη και το χαλασμένο ρολόι, δυο φορές τη μέρα δείχνει τη σωστή ώρα".

As to logo κάτω ρε!

Το γνωστό και αγαπημένο logo της στήλης είναι ένας ταγματσοφάιτης αγνώστων λοιπών στοιχείων, παρμένος από το βιβλίο του Π. Κωστόπουλου "Η αυτολογοκριμένη μνήμη". Αν δεν το είχατε καταλάβει, επιλέξαμε αυτή τη φωτογραφία για διάφορους αισθητικοπολιτικούς λόγους ο κυριότερος από τους οποίους ήταν... το περιβραχιόνιο! Γιατί εκεί βρήκαμε να συνυπάρχουν τρία σύμβολα που η κρατούσα θεώρηση της ιστορίας θεωρεί ασυμβίβαστα: Είναι ο αγκυλωτός σταυρός, η ελληνική σημαία και το "V" που παραπέμπει στην αγγλική λέξη για τη νίκη ("Victory") και που σαν σύμβολο έχει αποδοθεί κατά βάση στην βρετανική μεριά. Μας είχε φανεί πως αυτή η απρόσμενη συνύπαρξη στο περιβραχιόνιο ενός φασίστα των νότιων Βαλκανίων υπονοούσε πολλά για την ιδεολογία και τα κίνητρα του ντόπιου φασισμού και ακόμη περισσότερο για την μεταπολεμική ιστορική παραχάραξη που έχει καταλήξει σε πασιγνωστούς μύθους: "παλλαϊκή Εθνική Αντίσταση" εναντίον "προδοτών", "σύμμαχοι" εναντίον "άξονα" κ.ο.κ. Μας είχε φανεί πως σε αυτό το περιβραχιόνιο συμβολίζονταν όλα εκείνα που έχουν κρυφτεί και πρέπει να ανακαλυφθούν Ξανά γύρω από την ιστορία της Ελλάδας.

Ντάξει, το Ξέρουμε, πολλά ζητάμε από ένα χειροποίητο περιβραχιόνιο... Αλλά φανταστείτε πόσο δικαιωμένοι νιώσαμε όταν είδαμε το logo της στήλης να εμφανίζεται στην Καθημερινή της 31/12 παραποιημένο. Το Ξέραμε από πριν, αλλά τώρα σιγουρευτήκαμε. Η επίσημη ιστορία αυτό το περιβραχιόνιο δεν το κωνεύει εύκολα!

Ο ταγματσοφάιτης του logo μας στην Καθημερινή 31/12/2010. Λίγο πείραγμα στο κάδρο και... πάει η ελληνική σημαία, πάει και το "V"! Και μετά καταγγέλουν τη σταλινική λογοκρισία που με τα πρωτόγονα σοσιαλιστικά της μέσα συνήθιζε να εξαφανίζει τους εκτελεσθέντες από το πλάι του Στάλιν... Υποκριτές παιδί μου!

Σημειώσεις

1. "Δυο μήνες του '34". Δημοσιεύθηκε στο τεύχος 19.
2. Όσα βρίσκονται σε εισαγωγικά προέρχονται από τη μπροσοūra Μ. Υδραίος, *Φασισμός, Πόλεμος και Ενιαίο Αντιφασιστικό Μέτωπο* [Εισήγηση στην 1η Πανελλαδική Συνδιάσκεψη των Εργατών και Αγροτών Ανταποκριτών], Έκδοση "Ριζοσπάστη", Βιβλιοθήκη του "Ριζοσπάστη", αριθ. 5, Αθήνα, Νοέμβριος 1934. Έχουμε προσπαθήσει να κρατήσουμε τη σύνταξη και την ορθογραφία, ενώ κεφαλαία, τονισμοί κλπ είναι από το πρωτότυπο.